

Beatrijs

De Marialegende opnieuw verteld

Colofon

ISBN: 978 94 6365 406 7

1e druk 2021

© 2021, Ciska Baar

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Afbeelding omslag: Mark en Geert Outjers

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Beatrijs

De Marialegende opnieuw verteld

Ciska Baar

De maan zwol tot een zachter zon,
Die reisde vredig met haar mee
Nu stond zij waar het dorp begon,
Nu hoorde zij de zee.

Het klooster in de duinen	9
Ik min u goed	30
Magere tijden	58
Langs klompenpaden	91
Dat weten zij alleen	113

Het klooster in de duinen

Zij is zo op het eerste gezicht een gewone zuster die de taak van kosteres vervult in de kapel van het klooster in de duinen, maar wie goed kijkt wordt verrast door haar schoonheid die van binnenuit straalt.

In de witte pij, met de kap over het haar, krijgt Beatrijs met haar beeldschoon smal gelaat en de fiere houding iets koninklijks.

Zijzelf houdt zich hier niet meer mee bezig, zij weet evenmin dat ze uitverkoren is.

Nederig en vlug doet Beatrijs haar werk; zij luidt de klok, veegt de marmeren vloer, opent en sluit de poort. Zij zet voor de Mis de kelk en vaten klaar, drapeert het habijt van de priester over een stoel. Is daarna met kaarsen in de weer, laat bij het poetsen het zilveren belletje rinkelen dat zo belangrijk is in het heilige ritueel.

Haar medezusters houden van haar, zien hoe de bloemen in de kloostertuin zich voor haar buigen en horen de vogels haar groeten.

Jarenlang is Beatrijs een tevreden non geweest, maar de laatste maanden is zij veranderd. Het begon met dromen die haar 's nachts wegvoerden naar haar jeugd; een blijde jeugd met lieve, verstandige ouders die het een eer vonden haar af te staan aan het klooster.

Zij mist ze nu vaak, ze mist ook haar leraren die haar hebben ingeprent dat ze van hoge afkomst is. Van hen weet zij nu dat er drie standen bestaan die totaal verschillend leven.

De eerste stand betreft de clerus, ofwel de geestelijkheid. De tweede stand omvat de adel (die weer verdeeld is in

hoge adel, in rang net onder de koning, en de lage adel, meest grootgrondbezitters).

De laagste stand vormen de boeren (weer verdeelt in vrije boeren en horigen). Beatrijs beseft dat zij de laatste tijd vaak bezig is met die tijd toen ze in weelde leefde (haar vader bezit veel grond). Zij droomt van de stoere mannen van de lage adel die ten strijde trekken en zich verrijken met gestolen buit. Ook ziet zij op een nacht het woord ‘ministerialen’ voor zich, schrikt wakker voordat ze het woord kan onderzoeken. Maar na precies zeven dagen komt in een dagdroom het woord weer terug, en weet zij dat ze niet meer kan vluchten.

Zij ziet, en het schokt haar, het beeld van de onvrije knecht die zich had opgewerkt tot een dienstman van haar vader. Jozef werkte niet, maar hielp in de strijd, en had het zover geschopt dat hij bestuurlijke taken overnam in veroverd gebied. Beatrijs had hem beter gekend als wie dan ook en wist dat hij twee kanten had: de wrede, ruwe vechtersbaas en de zachte man die alleen zij kon bereiken. Zij waren als kind opgegroeid in elkaars nabijheid. Jozef werd de mooiste man die zij ooit had gezien. Hij was enige jaren weg geweest, bij zijn terugkomst was zij een moment sprakeloos van bewondering. Zijn bruine krullen, onverschrokken staalblauwe ogen, zijn rechte neus en volle lippen; alles was mooi.

Nu voelt en ziet zij hem weer, en schaamt zich voor het verlangen naar zijn prachtige trotse figuur, zijn perfecte lichaam. Jozef was in haar ogen de ridder geweest waar zij altijd op wilde wachten. Toen hij haar zijn liefde had verklaard voelde zij zich blij, maar wist ook dat er iets niet klopte. Zij miste de tederheid en zoete woorden, het verheven taalgebruik van de hoofse liefde.

Toch groeide haar hartstocht, de ommekeer kwam pas toen Beatrijs zag dat hij een kind mishandelde.

Het meisje, nauwelijks acht jaar oud, had voor zijn kleren gezorgd, en zij was trots op haar werk. Een losse knoop, een verkeerde naad in zijn broek, zij maakte alles heel. Tot de dag kwam dat zij zich ziek voelde en de kleren van Jozef verkeerd had klaargelegd. De ridder die deze naam niet verdiende, greep het kind vast en sloeg haar hard in het gezicht. Beatrijs hoorde haar gillen. Even later kreeg ze de toedracht te horen. Zij was kwaad en verdrietig, want de aanbeden man was in haar ogen heel diep gezonken. Zij brak met hem, raakte totaal verward, en zocht steun bij haar moeder.

Beatrijs wist dat haar ouders haar het liefst in een klooster zagen treden. Haar moeder liet haar, gevoelig als zij was, eerst haar verdriet verwerken. Urenlang praatten zij over Jozef en haar verliefdheid, en het viel Beatrijs op dat haar moeder het vaak voor hem opnam.

“Hij heeft als kind zijn moeder verloren en niet veel later ook zijn vader. Veel liefde en zorg heeft hij nooit gekend, en hij zag jou als zijn redding. Daarbij ging hij niets uit de weg om zijn toekomst veilig te stellen. Ik heb eens met hem een discussie gevoerd over de boeren: dat zij moeten werken voor de adel en clerus en heel weinig rechten bezitten. Zij moeten belasting betalen en als het zo uitkomt het land verlaten om ten strijde te trekken. Ik zag toen in zijn ogen dat hij dit alles normaal vond, en toen ik zei dat de boeren recht hebben op bescherming van de adel, kon hij zich niet beheersen en werd zelfs kwaad.

‘Wie beschermt mij? Ik heb altijd voor mijn brood en eer moeten vechten.’”

Door de aandacht en liefde van haar ouders was Beatrijs langzaam gaan beseffen dat haar moeder het liefst in een klooster was gegaan om Jezus en de maagd Maria te eren. Zij vertelde de geschiedenis van het klooster dat zo dicht bij hun burcht lag, en waar zij als jong meisje niet was aangenomen:

In de vroege middeleeuwen stichtte graaf Dirk rond 950 een klooster voor nonnen aan de rand van de duinen. De stichting vond plaats vanuit de Sint-Baafsabdij te Gent. De graaf verving allereerst het nonnenklooster voor een abdij. Deze behoorde tot de kloosterorde der benedictijnen. Deze Sint-Adelbertabdij te Egmond-Binnen is de oudste abdij van Nederland. Het geheel van gebouwen dat gebruikt wordt door de nonnen, staat onder toezicht van een abdis.

Gaandeweg werd het klooster het belangrijkste gebouw van de abdij, en kon ook los van de abdij bestaan.

Na een paar bezoeken, waarbij moeder en dochter van een afstand het gebouwencomplex bewonderden, groeide in Beatrijs het verlangen om de droom van haar moeder te volgen en in het klooster te gaan. De pijn over Jozef ging geleidelijk over in het verlangen om de bruid van Jezus te worden.

Beatrijs wist wel dat kiezen voor het klooster niet gemakkelijk was, maar dat het zo lang zou duren eer zij geaccepteerd ging worden, had zij niet verwacht. Zij werd, ondanks haar hoge komaf, hetzelfde behandeld als de andere zusters, ze kreeg soms zelfs het gevoel dat de abdis voor haar nog strenger was.

Zij had haar hoop gevestigd op een leven vol studie toen zij de reusachtige bibliotheek had gezien, maar dat viel tegen.

Beatrijs moest beginnen met het nederige werk in de grote keuken, waar zij soms een dag lang groentes stond te snij-

den. Daarna werd zij tewerkgesteld in de grote kloostertuin, en ondanks dat zij rugpijn kreeg van het spitten, was dit een betere plek voor haar. Zij genoot van de bomen, struiken en planten, en luisterde verrukt naar het uitbundig gezang van de vogels. Ze verzorgde de kippen die ze allemaal een naam had gegeven en die naar haar toekwamen als zij ze riep.

Maar naast het blijde gevoel toen zij na ongeveer een jaar aangenomen werd en de witte kleding kreeg, miste zij nog iedere dag haar ouders. Het waren niet de wijze gesprekken die zij het meest miste, maar haar moeders lach en het strelen van haar hand over haar blonde krullen die nu een stuk waren afgeknipt.

Haar vader knuffelde haar nooit, maar hij was altijd vrolijk wanneer ze in zijn nabijheid kwam. En hij vertelde verhalen, op vaak zo'n grappige manier, dat de tranen over haar wangen rolden van het lachen.

Zij had in het klooster al vlug haar eigen cel gekregen, maar voelde zich daar vaak eenzaam en soms zelfs bang. Beatrijs was bevreesd dat zij toch niet goed genoeg was om bij de volgelingen van Jezus te horen. Haar gedachten en dromen dwaalden te veel af naar haar vroegere leven en soms zelfs naar Jozef die ze nog niet vergeten kon. Was zij niet te streng geweest voor hem, en ze had toch veel van hem gehouden?

Hij had haar voor het vertrek naar het klooster gezegd dat hij altijd op haar zou wachten en dat het leven van een non niets voor Beatrijs was. Daarna had hij er iets aan toegevoegd wat haar diep geraakt had:

“Van iemand houden, mijn lief, doe je met heel je hart. Je houdt van de mooie, maar ook van de lelijke kanten.”

Was dat zo?

Had zij te weinig begrip gehad, en hem en zichzelf de kans ontnomen op geluk?

Nu hoort zij weer vaak in zijn diepe, bronzen stem, de angst die hij verborg.

En ook de welgemeende zin:

Ik min u goed.

Jozef had op de fatale dag dat Beatrijs hem had afgewezen niet begrepen wat zij bezielde. Zij waren samen opgegroeid nadat haar ouders zich over hem hadden ontfermd. Zij behandelden hem goed, maar hij wist dat Beatrijs hun oogappel was en altijd op de eerste plaats kwam.

Jozef werd de dienstman van haar vader en diep vanbinnen haatte hij dat woord.

Hij kreeg vaak het gevoel (alhoewel dat niet zo was) dat hij een slaaf was in het gezin en hard moest werken om hun gelijke te zijn. Hij had maar kort op de ridderschool gezeten en wist al gauw dat hij het geduld en de aanleg miste om een goed bestuurder te worden. Hij werd ook niet wijzer van de boeken die Beatrijs hem leende. Maar de lessen in vechten, boogschieten en strijden waren op zijn lijf geschreven, daar genoot hij met volle teugen van.

Al heel gauw was hij verliefd geworden op zijn stiefzusje, dat het mooiste kind op aarde was. Bij haar was hij anders en vond het eigenlijk maar niets dat hij zo week werd vanbinnen als hij haar zag. In die verliefde tijd miste hij zijn echte ouders, die jong waren gestorven. Hij fantaseerde dat zijn vader een dappere ridder was die zijn moeder in een handomdraai had veroverd. Wanneer hij daar nu aan terug dacht, besepte hij dat dat de mooiste tijd van zijn leven was geweest, Beatrijs en hij zwierven door de duinen en zwommen in zee. Zij was een dierenvriend en door daar in mee te gaan, kwam hij steeds dichterbij haar. Op zijn veertiende jaar werd hij uitgezonden om te tonen wat hij waard was in de strijd. Er

werd door de mederidders over gesproken als een heldhaftige reis, maar Jozef wist dat het gewoon rooftochten waren. Die tochten hadden hem veranderd, omdat hij alleen maar bewijzen moest dat hij wreed en meedogenloos kon zijn.

De goed voorbereide reis begon en voorop gingen de verkenners, gevolgd door de brandstichters die soms hele dorpen in de as legden. De plundersaars verzamelden wat overbleef op grote platte karren. Hij hoort nog vaak het enorme tumult waarmee de boeren uit het veld vluchtten om zich in de bossen te verstoppen. Angstige bewoners van dorp of stad werden vermoord of afgevoerd met hun handen bijeen gebonden, om als gijzelaars te dienen. De angst regeerde en overal beierden de klokken. Glinsterende helmen in de zon en wapperende vlaggen. Geld, vee, vrouwen, ezels en schapen werden geroofd.

Bij zijn thuiskomst merkte hij tot zijn woede dat Beatrijs het drukker had dan ooit. Zij werd omringd door graven en ridders die zich uitsloofden om haar het hof te maken. Het deed hem wel goed dat ze toen zij hem weer zag helemaal van slag was geweest. Ze had zelfs ronduit gezegd dat hij de mooiste man op aarde was.

Zij was veranderd en naast het feit dat ze nog mooier was, sprak zij een andere taal dan hij gewend was. Hij werd opstandig en dacht: verwacht niet van mij dat ik me bezig ga houden met die hoofse onzin, ik ben gek op jou en wil met je trouwen.

Beatrijs bidt iedere dag in de kapel tot de Vader, de Zoon en de heilige Geest, maar voelt dan hoe hoogverheven en eindeloos ver deze Drie-eenheid van haar af staat. Bij haar intrede heeft zij gelukkig al vlug Maria gevonden, en bij haar voelt zij geen angstige schroom. In de grote hal, voor de

witte muur staat de Lieve Vrouw. Het is een oud en prachtig beeld, maar voor Beatrijs leeft zij. Het donkere eikenhout is met veel liefde en aandacht gekapt, gesneden en glad geschuurd. De kunstenaar voelde onder zijn handen de maagd geboren worden, en het was geweest of zij hem hielp.

Iedere dag voordat de nacht intreedt, bezoekt Beatrijs deze lieve moeder.

Zij praat dan met haar en er gaat geen dag voorbij of zij krijgt antwoord. De blik in haar ogen en haar lieve lach geven haar troost als zij verdrietig is.

Beatrijs fluistert:

“U die alle leed verstaat, help mij verder.”

Maria zwijgt en Beatrijs kijkt haar verlangend aan. Opeens denkt zij aan de Heilige Mis van vanmorgen, en aan de preek van de priester. Hij had de Vader, de Zoon en de heilige Geest zo duidelijk beschreven, dat zij opeens veel meer begreep. Zij was ontroerd geweest over de lijdensweg van Jezus. Hij was ook voor haar gestorven.

“Oh, lieve moeder, hoe groot is uw verdriet geweest onder het kruis waaraan Jezus was genageld. Ik schaam me nu diep dat ik bij u kom met mijn kleine zorgen.”

En dan beseft Beatrijs opeens dat ze het kleine Jezuskind op Maria's arm nooit heeft toegesproken. Zij stapt naar voren en bekijkt het beeld zoals zij er nog nooit naar heeft gekeken. Het kindje leunt tevreden tegen zijn moeder aan en lijkt wel nieuwsgierig.

Wie is die zuster die steeds met zijn moeder praat, en wat wil zij bereiken?

Beatrijs lacht, want zij voelt een stroom van geluk door haar lichaam gaan.

“Iedere dag kom ik en jullie zijn er altijd, wat heb ik nog meer te wensen?”

Wees gegroet Maria en uw Jezuskind. Geef mij genade. Amen.”

Natuurlijk wist Jozef dat Beatrijs voorname ouders had en hij had ook geleerd hoe hij haar aanspreken moest. Maar toen hij haar zijn liefde had verklaard, was hij nog een kind. Zij waren op een stralend mooie morgen naar de kust gegaan en Beatrijs had een gewonde meeuw gevonden. Hij had zijn poot gebroken en hij had zijn voet op zijn keel gezet om een einde te maken aan zijn lijden.

Maar zij hield hem tegen en was daarna dagenlang bezig om de zeevogel te redden. Ze spalkte zijn poot, gaf hem vis te eten en hij was wonderbaarlijk vlug hersteld. In die dagen dat zij zo druk was met verplegen, voelde hij een afstand groeien tussen hen beiden. Het deed hem pijn en hij uitte dat op een vreemde manier; hij werd kwaad en liet haar links liggen. Maar Beatrijs die er absoluut niet tegen kon dat haar vriend haar negeerde, sloeg haar armen om hem heen en kuste hem vurig.

“Wat is er toch Jozef, wat heb ik gedaan?”

Zij wilde nog meer zeggen, maar hij beantwoordde haar kus nog vuriger en zakte op een knie.

“Beatrijs lief, ik kan jou niet missen.”

“Dat hoeft toch niet, ik ben jouw beste vriend.”

“Wil jij dan met me trouwen, ik zal goed voor je zorgen.”

Zij gaf haar jawoord en in feite veranderde er niet veel, want hij wist al zo lang dat zij voor elkaar bestemd waren en ooit gingen trouwen.

Hierna ging het een lange tijd goed, maar toen hij op een morgen zijn geduld verloor, had zij zomaar haar woord gebroken. Het was natuurlijk niet goed geweest dat hij zijn trouwe hulp had geslagen, maar Beatrijs had er een ramp van

gemaakt en was volledig ingestort. Hij had haar een tijd met rust gelaten, maar toen ze hem vertelde dat zij het klooster in ging, was alles verloren.

Een week later is het stralend weer en loopt zuster Beatrijs in de kloostertuin. Zij plukt bloemen voor Maria en kiest met zorg witte, paarse en roze akelei. Wanneer zij het stralende boeket even later in een vaas zet in de koele hal en aan Maria geeft, vertelt zij haar dat ze ridder Jozef niet vergeten kan. Dan wordt er op de grote poort geklopt en Beatrijs haast zich om deze te openen.

Zij heeft eerst door het luik gekeken en ze ziet het meisje dat voor ridder Jozef werkt bij het spreekvenster staan. Ze schrikt en haar hart begint wild te kloppen.

“Wat kom jij doen lief kind, en wie heeft jou gestuurd?”

Het meisje bloost en antwoordt zacht: “Ridder Jozef zendt mij, en ik moet u vragen hoe het met u gaat. Als het niet goed gaat, dan wil hij u helpen.”

Na deze woorden valt er een lichtstraal in Beatrijs hart, en zij sluit even haar ogen van geluk. Dan haast zij zich te vragen: “Hoe gaat het met jouw heer?”

Het kind aarzelt even, maar fluistert dan: “Mijn ridder is zichzelf niet meer: hij is veranderd. Hij is zwijgzaam, somber en als hij al spreekt, praat hij alleen over u.”

“Jouw stem klinkt mild en zacht, slaat hij jou niet meer?”

“Nee, en ik ben niet bang voor hem, want hij behandelt mij goed.”

Met zoete pijn in haar hart luistert Beatrijs, en ze voelt verdriet omdat zij haar lief niet troosten kan.

Haar lief, mag zij hem zo noemen?

Zij denkt van wel, want Maria vindt het goed. Zij voelt dat zij begaan is met haar lot en haar begrijpt. Nu kan zij alleen

(het moet zo zijn) haar lief een boodschap sturen. Het is echter onnodig veel woorden op papier te zetten, vier woorden zijn genoeg: “Ik min u goed.”

Het meisje stopt de zoete boodschap bij haar hart tussen haar kleren, en zij haast zich terug naar de burcht.

Die avond zijn er twee schepselen van God met elkaar verbonden.

De twijfel overwint de angst, en die wordt verdrongen door het gevoel van liefde dat beiden voelen. De ridder ziet Beatrijs voor zich in die nacht vol sterren: haar glanzende blonde krullen, de zoete oogopslag en haar lieve mond.

En zuster Beatrijs hoeft haar ogen maar te sluiten om zijn blauwe ogen en flink postuur te zien.

Maar in de nacht komt het tegenbeeld van haar geliefde haar in een droom bezoeken. Een afschuwelijke zwarte hond met scherpe lange tanden zit naast haar bed en Beatrijs weet onmiddellijk dat dit de duivel is. Hij praat met haar en tot haar verbazing heeft hij een welluidende stem. Hij vervloekt het klooster en zegt dat zij zo snel mogelijk moet vluchten. Zij schrikt half wakker met tranen op haar wangen en probeert troost te vinden bij Maria, die Godzijdank onmiddellijk verschijnt en haar voet op het monster zet, dat maakt dat hij wegkomt.

Jozef, die Beatrijs maar niet kan vergeten, neemt geen genoegen met een verloren zaak. Eerst wordt hij woedend en wenst haar alle kwaad van de wereld toe.

Voor jou tien anderen, heeft hij gedacht.

Verpieter en droog maar uit in je kloostercel.

Maar hoe venijnig de duivel ook bezit van hem neemt, zijn woede houdt geen stand en zijn verlangen naar haar groeit. Nu wacht hij op de kleine Anna die een voorbeeld voor hem is, het kind heeft hem zijn lompe gedrag al lang vergeven.

Hij heeft haar met een boodschap naar Beatrijs gestuurd, waarin hij zijn lief aanbiedt om haar te helpen. Het kan toch niet zo zijn dat zij gelukkig en tevreden haar dagen slijt en haar ridder is vergeten?

Zijn leven is zinloos zonder haar en hij heeft al lang door hoe hij haar terug kan krijgen.

Hij heeft zijn kleine hulp terdege voorbereid en tegen haar gezegd dat zij Beatrijs moet vertellen hoe wanhopig hij is. Hij wacht, en op iemand wachten is nog nooit zo zwaar geweest. De tijd gaat langzaam als een slak. Eindelijk komt de kleine terug en hij ziet aan haar gezicht dat zij hem goed nieuws brengt. Ze geeft hem een briefje met de woorden die hij horen wil: “Ik min u goed.”

Zijn angst van de laatste weken verdwijnt en zijn borst wordt wijd van geluk.

Zij houdt van hem,
zij denkt aan hem
en verlangt dat hij zal komen.

Het leven is goed en hij wacht dan ook niet lang, hij gaat haar bezoeken.

Het spreekvenster van het klooster in de duinen wordt de stille getuige van het mooiste gesprek op aarde. Zij luistert naar zijn liefdeszang en zegt dat zij hetzelfde voelt.

Hij moet dus nu meteen de kans aangrijpen om haar van die gehate plek los te weken. Hij geeft haar acht dagen om zich voor te bereiden om samen te vluchten. Hij ziet dat zij schrikt, maar dan toch toegeeft, omdat ze bij hem wil zijn. Hij ziet haar nauwelijks door het getraliede venster, maar op de plek waar zij staan lijkt er licht uit de hemel te komen. De kloosterhal vangt dat licht en hij ziet haar stralende ogen. Laat nu de gouden toekomst maar komen!